

Trg proizvodnih dejavnikov

Pregled predavanja

		<u>Trg proizvodov</u>	
		<i>Popolna</i>	<i>Nepopolna</i>
KONKURENCA		Individualna k. povpraševanja Panožna k. Povpraševanja Tržna k. povpraševanja	Individualna k. povpraševanja Panožna k. Povpraševanja Tržna k. povpraševanja
<u>Trg proizvodnih dejavnikov</u>	<i>Popolna</i>	Individualna k. povpraševanja Panožna k. Povpraševanja Tržna k. povpraševanja	Individualna k. povpraševanja Panožna k. Povpraševanja Tržna k. povpraševanja
	<i>Nepopolna</i>	Monopol Monopson Bilateralni monopol	

POPOLNOKONKURENČNI TRG PROZVODNIH DEJAVNIKOV

Na konkurenčnem trgu nastopa množica kupcev in prodajalcev. Vsak je tako majhen, da nima vpliva na tržno dogajanje. Cene proizvodnih dejavnikov so dane in se jim lahko prilagaja le s kupljeno oziroma s prodano količino.

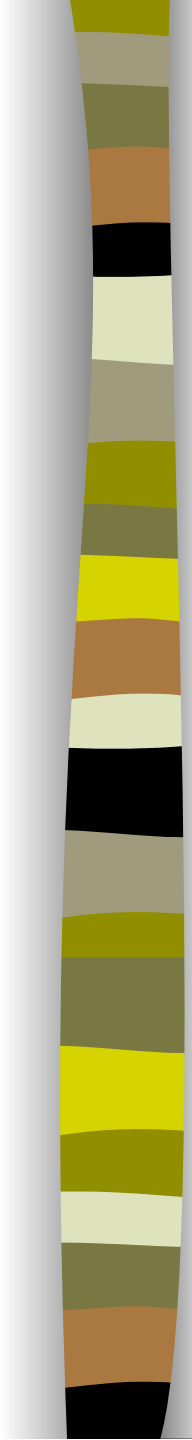
Obravnavo bomo začeli z analizo povpraševanja posameznega podjetja po proizvodnih dejavnikih. Nato bomo oblikovali tržno povpraševanje po proizvodnih dejavnikih. Sledila bo analiza ponudbe proizvodnih dejavnikov ter oblikovanje tržne cene in tržne količine.

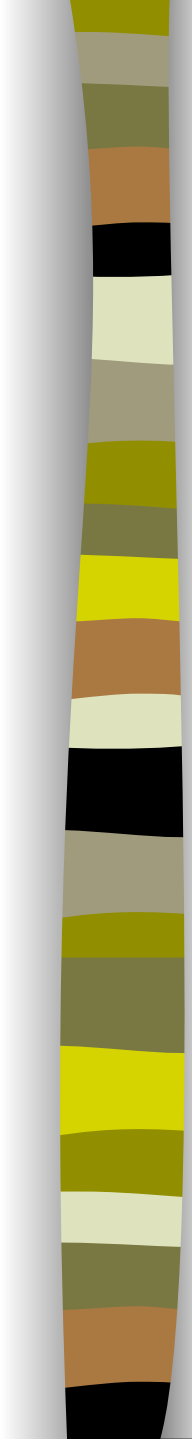
Povpraševanje po proizvodnih dejavnikih

Povpraševanje podjetja po spremenljivem proizvodnem dejavniku

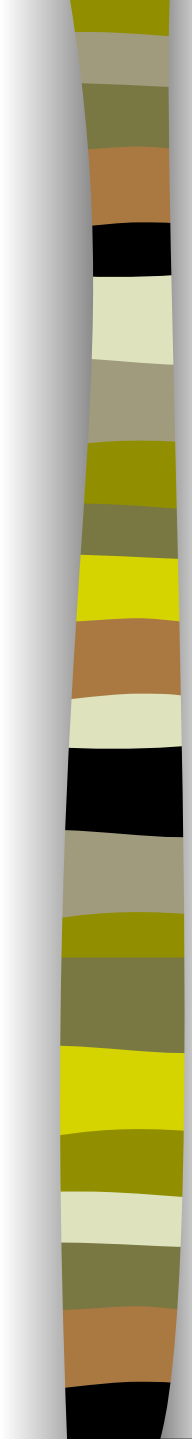
- Krivulje povpraševanja po proizvodnih dejavnikih so obrnjene navzdol.
- Povpraševanje po proizvodnih dejavnikih je izvedeno (pogojno) povpraševanje.

Zopet bomo obravnavali primer, v katerem podjetje v proizvodnji uporablja le dva proizvodna dejavnika, **delo (L)** in **kapital (K)**, ki ju kupuje na konkurenčnem trgu po danih cenah w (mezdna stopnja) in r (cena kapitala). Prav tako bomo predpostavili, da podjetje proizvaja kratkoročno in je obseg kapitala dan. Povečanje proizvodnje doseže samo, če zaposli dodatne enote dela.

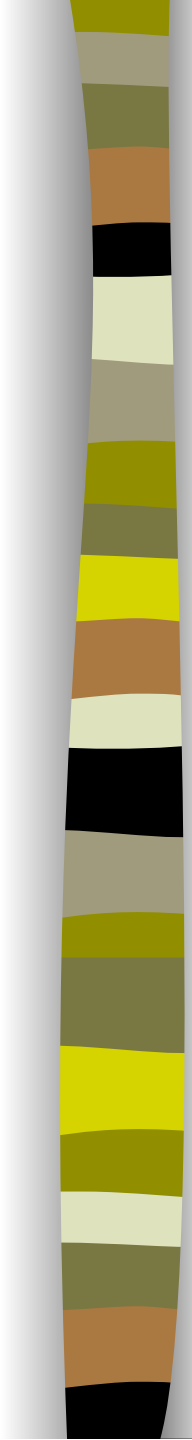

Predpostavili bomo tudi, da je podjetje pravkar zaposlilo nekaj enot dela in se sprašuje, ali je smiselno najeti dodatno enoto dela. Merilo je jasno: če je prihodek, ki ga dodatna enota dela ustvari, večji od stroškov dodatne enote dela, je dodatno enoto dela smiselno zaposliti. Prihodek dodatne enote dela se imenuje **vrednost mejnega proizvoda dela** (MRP_L). Če je vrednost mejnega proizvoda dela (MRP_L) večja od mezde (w), je dodatno enoto dela smiselno zaposliti.

Vrednost mejnega proizvoda dela (MRP_L) je produkt mejnega proizvoda dela (MP_L) s prihodkom, ki ga podjetje dobi s prodajo dodatne enote proizvodnje (MR). Torej:

$$MRP_L = MP_L * MR$$

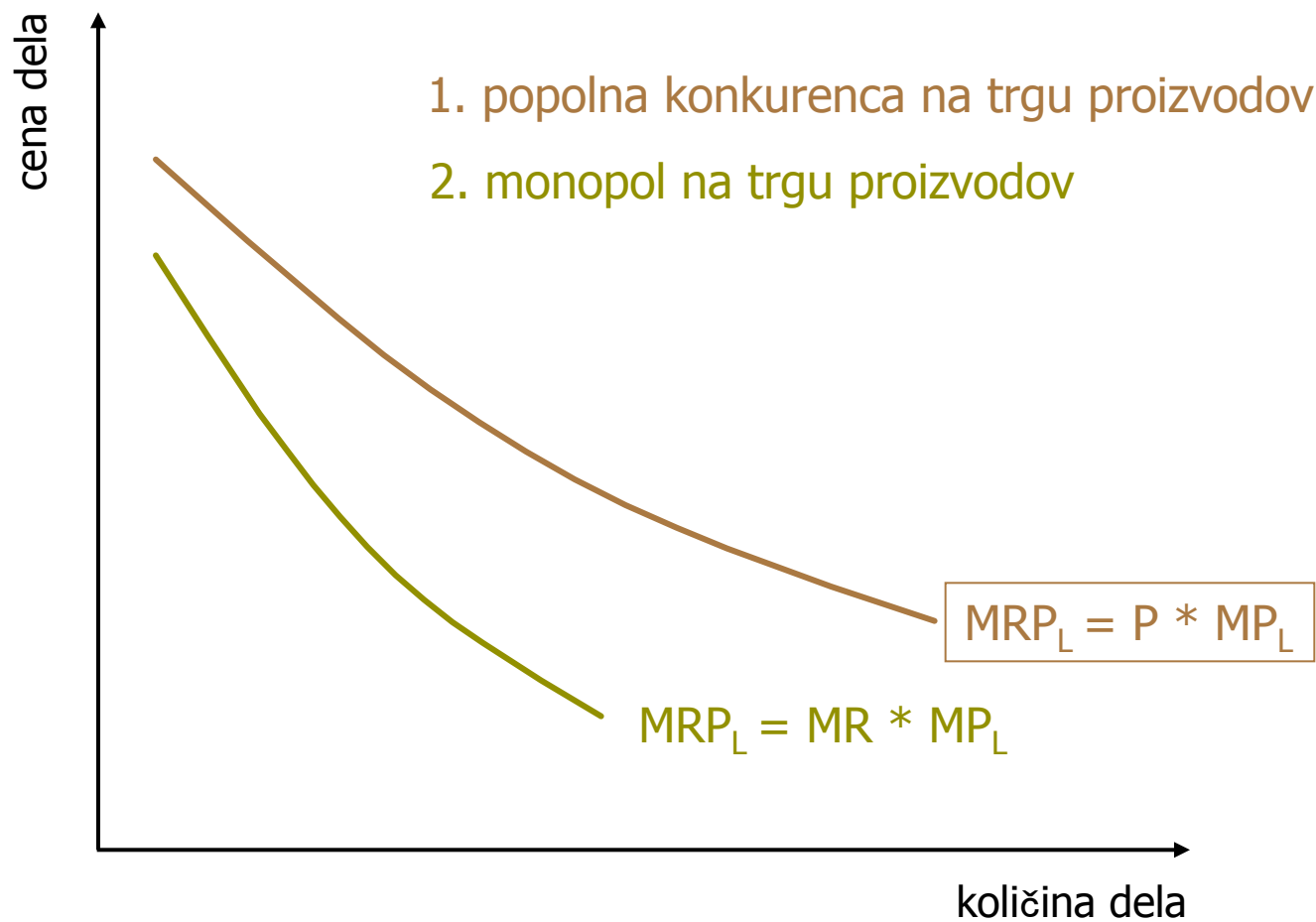

Ta rezultat velja za konkurenčni trg proizvodnih dejavnikov ne glede na strukturo konkurence na trgu proizvodov. Če so na trgu proizvodov razmere popolne konkurence, je seveda mejni prihodek proizvajalca enak ceni proizvoda. Zato zapišemo:

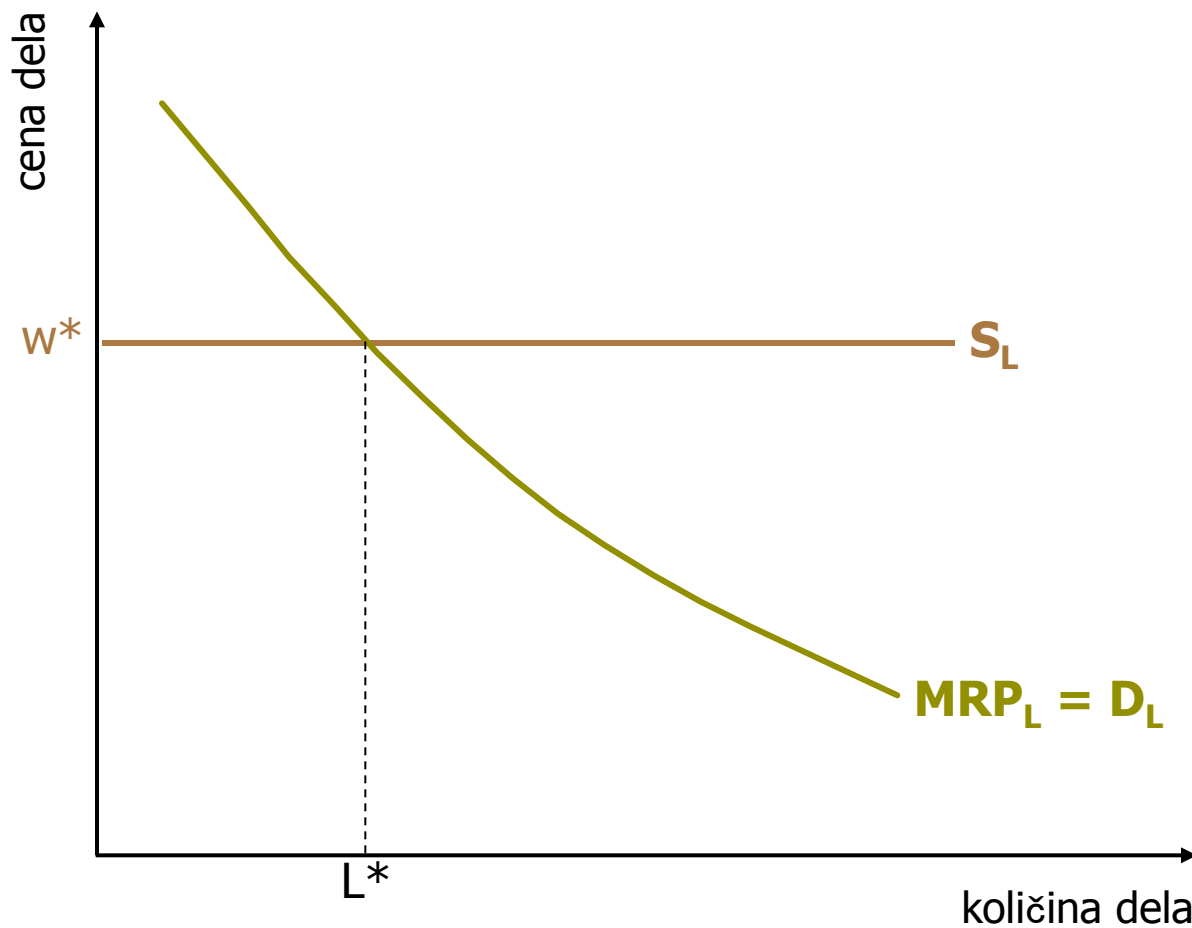
$$MRP_L = MP_L * P$$

Krivulja vrednosti mejnega proizvoda dela

Opredelitev ravnotežne zaposlitve dela na konkurenčnem trgu dela

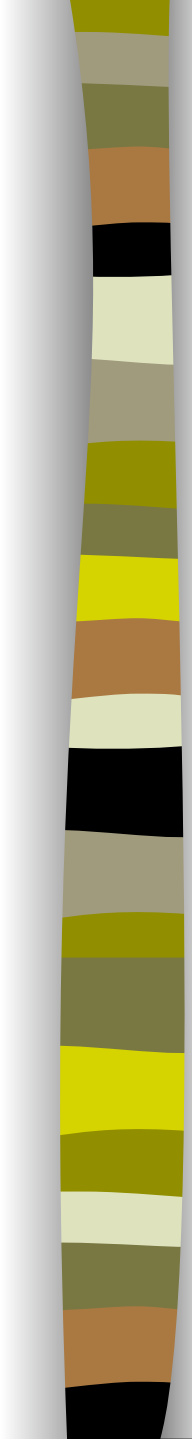

KONKURENCA		<u>Trg proizvodov</u>	
		<i>Popolna</i>	<i>Nepopolna</i>
<u>Trg proizvodnih dejavnikov</u>	<i>Popolna</i> 	 Individualna k. povpraševanja Panožna k. Povpraševanja Tržna k. povpraševanja	Individualna k. povpraševanja Panožna k. Povpraševanja Tržna k. povpraševanja
	<i>Nepopolna</i>	Monopol Monopson Bilateralni monopol	

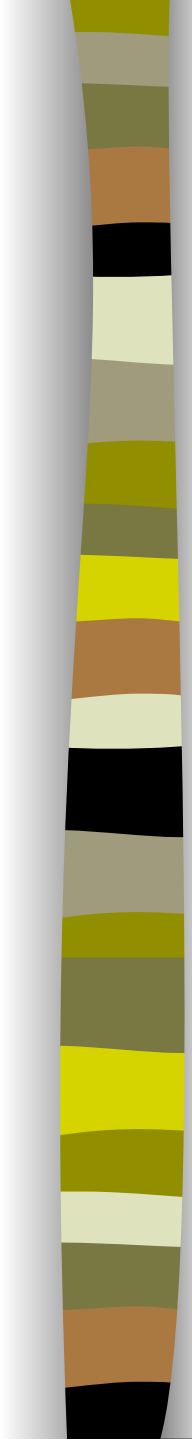

Tržna krivulja povpraševanja po proizvodnem dejavniku

Tržno krivuljo povpraševanja po potrošnem blagu smo izvedli tako, da smo pri različnih cenah sešteli povpraševane količine vseh proizvajalcev v panogi. Ko proučujemo povpraševanje po posameznem proizvodnem dejavniku, recimo po kvalificiranem delu, pa je potrebno obravnavati povpraševanje različnih panog narodnega gospodarstva po tem dejavniku.

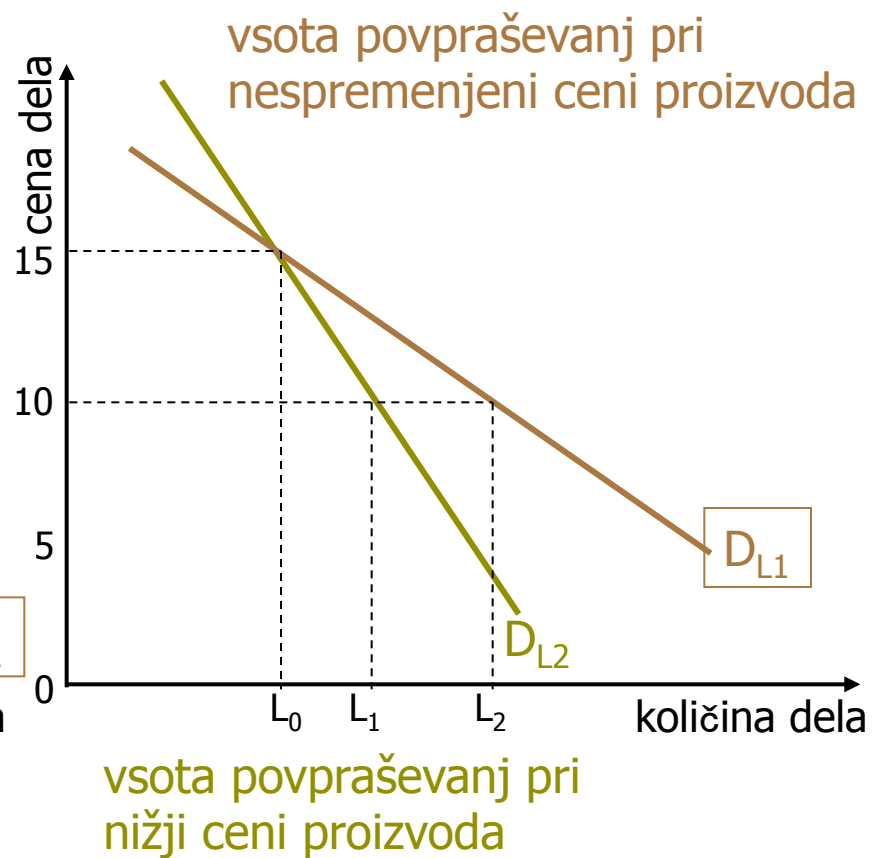
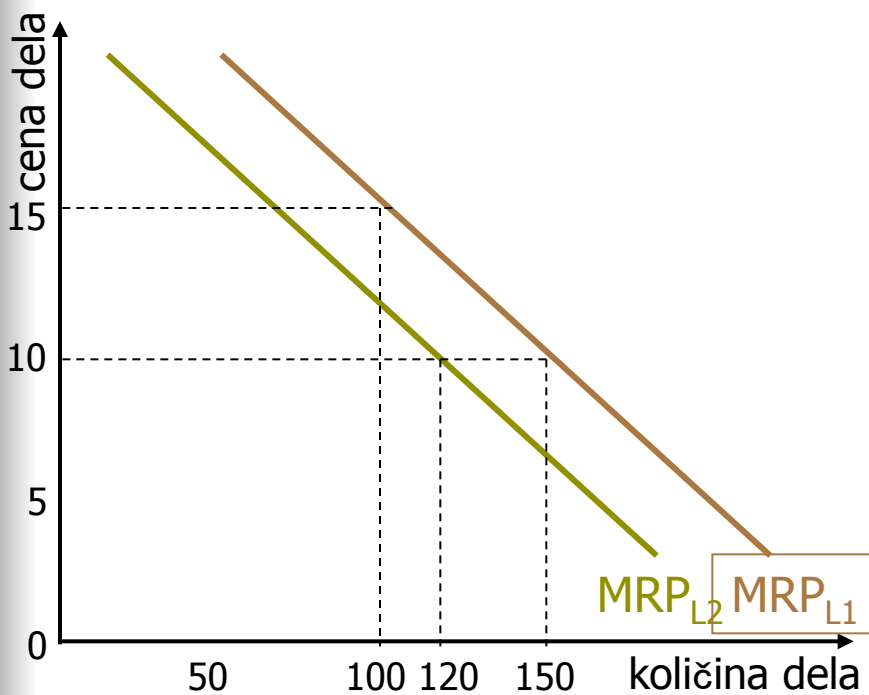

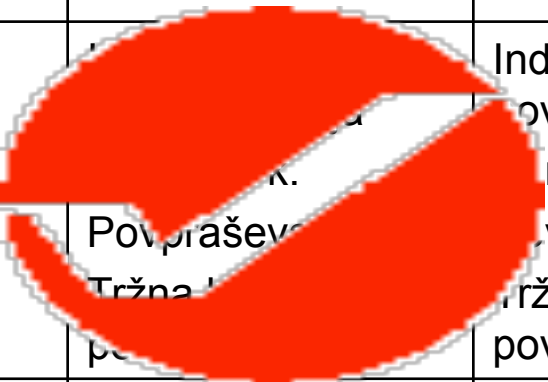
Najprej je treba ugotoviti, kolikšno je povpraševanje posamezne panoge po obravnavanem dejavniku, nato pa sešteti povpraševanje vseh panog po slednjem. S tem oblikujemo tržno krivuljo povpraševanja po proizvodnem dejavniku.

V prvem koraku torej ugotavljamo povpraševanje posamezne panoge po kvalificiranem delu. Pomembno je upoštevati, da se menjata tako obseg proizvodnje podjetja kakor cena proizvoda, če se menja cena proizvodnega dejavnika. Najpreprosteje bi bilo, če bi bil kupec proizvodnega dejavnika edini proizvajalec v panogi. Takrat bi bila njegova krivulja povpraševanja enaka panožni krivulji povpraševanja po proizvodnem dejavniku. Če pa je v panogi več podjetij, je analiza bolj zapletena, ker podjetja vplivajo drugo na drugo.

Krivulja povpraševanja panoge po kvalificiranem delu

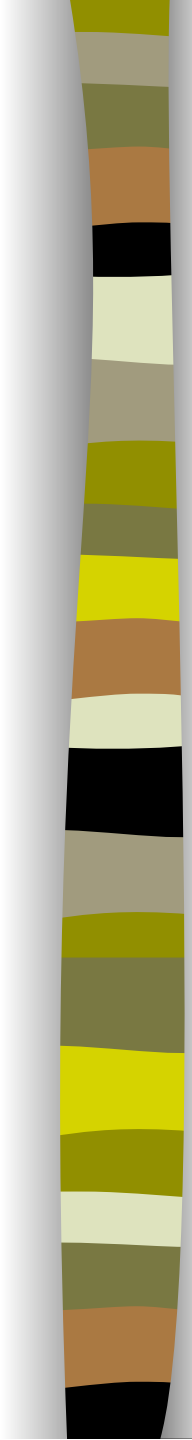
		<u>Trg proizvodov</u>	
		<i>Popolna</i>	<i>Nepopolna</i>
<u>Trg proizvodnih dejavnikov</u>	<i>Popolna</i>		Individualna k. povpraševanja množna k. povpraševanja Tržna k. povpraševanja
	<i>Nepopolna</i>	Monopol Monopson Bilateralni monopol	

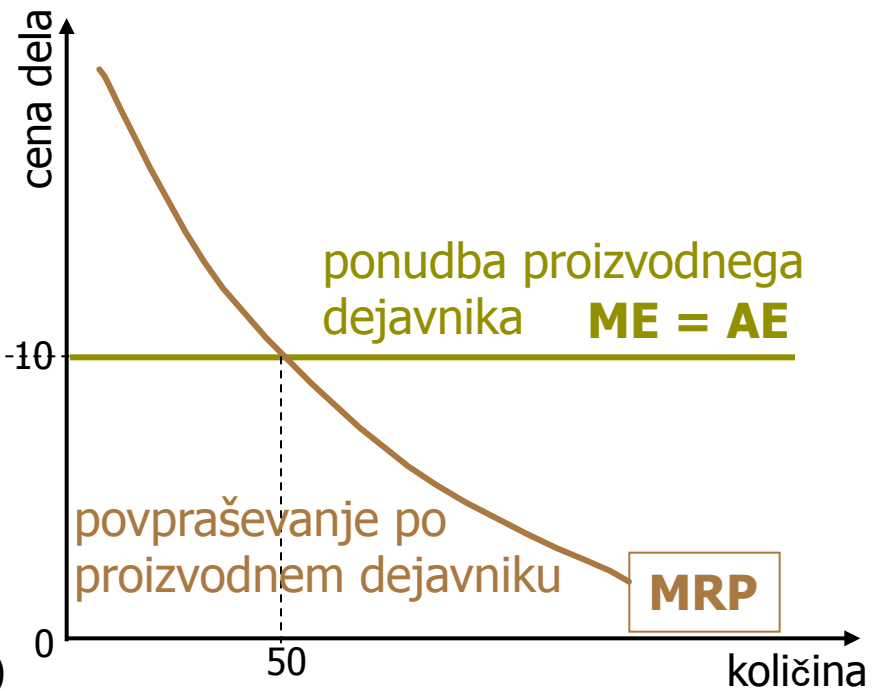
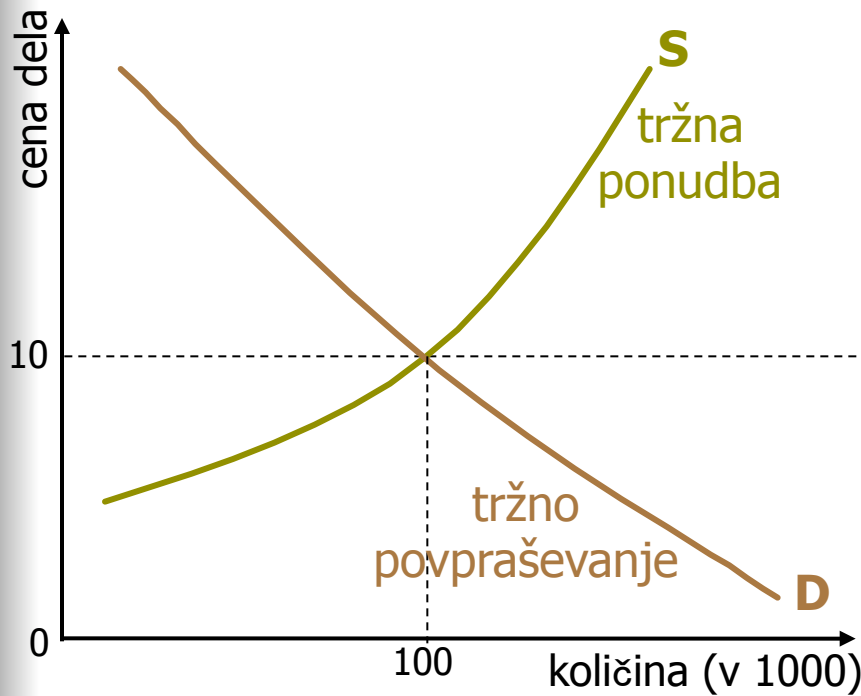
Ponudba proizvodnih dejavnikov za posamezno podjetje

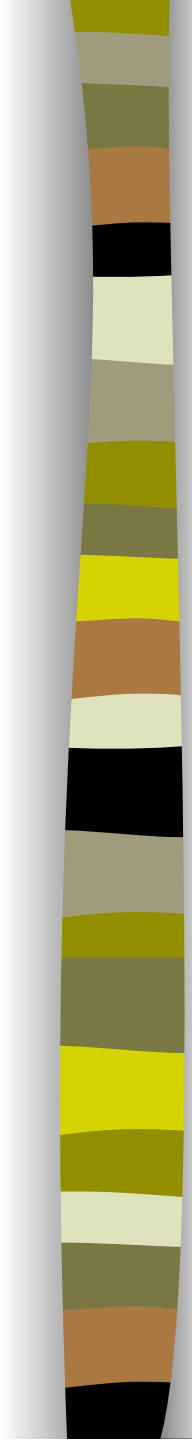
Krivulja ponudbe proizvodnega dejavnika za posamezno podjetje prikazuje, po kakšni ceni podjetje plača nabavljeno količino proizvodnih dejavnikov. Zato je krivulja ponudbe proizvodnega dejavnika za podjetje tudi njegova **krivulja povprečnih izdatkov AE** (tako kot je krivulja povpraševanja krivulja povprečnega prihodka podjetja), saj prikazuje višino izdatkov, ki jih mora podjetje plačati za kupljeno enoto proizvodnega dejavnika.

Krivulja mejnih izdatkov ME pa prikazuje izdatke, ki jih mora podjetje plačati za vsako dodatno enoto proizvodnega dejavnika. V primeru popolne konkurence na trgu proizvodnih dejavnikov sta krivulja povprečnih izdatkov AE in krivulja mejnih izdatkov ME enaki. Obe krivulji sta horizontalni premici.

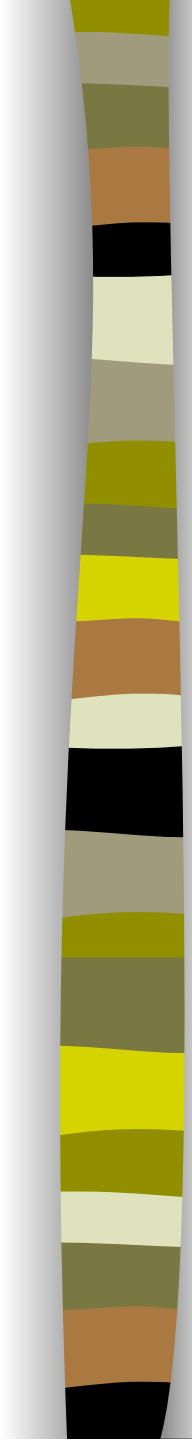
Ponudba proizvodnega dejavnika za posamezno podjetje na konkurenčnem trgu

Načelo doseganja največjega dobička podjetja
zahteva izenačevanje vrednosti mejnega
proizvoda in mejnih izdatkov za proizvodne
dejavnike (npr. delo):

$$MRP_L = ME_L$$

Če je trg dela popolnoma konkurenčen, je seveda mejni izdatek za vsako nadaljnjo enoto dela enak njegovi mezdi.

$$ME_L = w$$

Sledi, da je vrednost mejnega proizvoda dela enaka njegovi ceni.

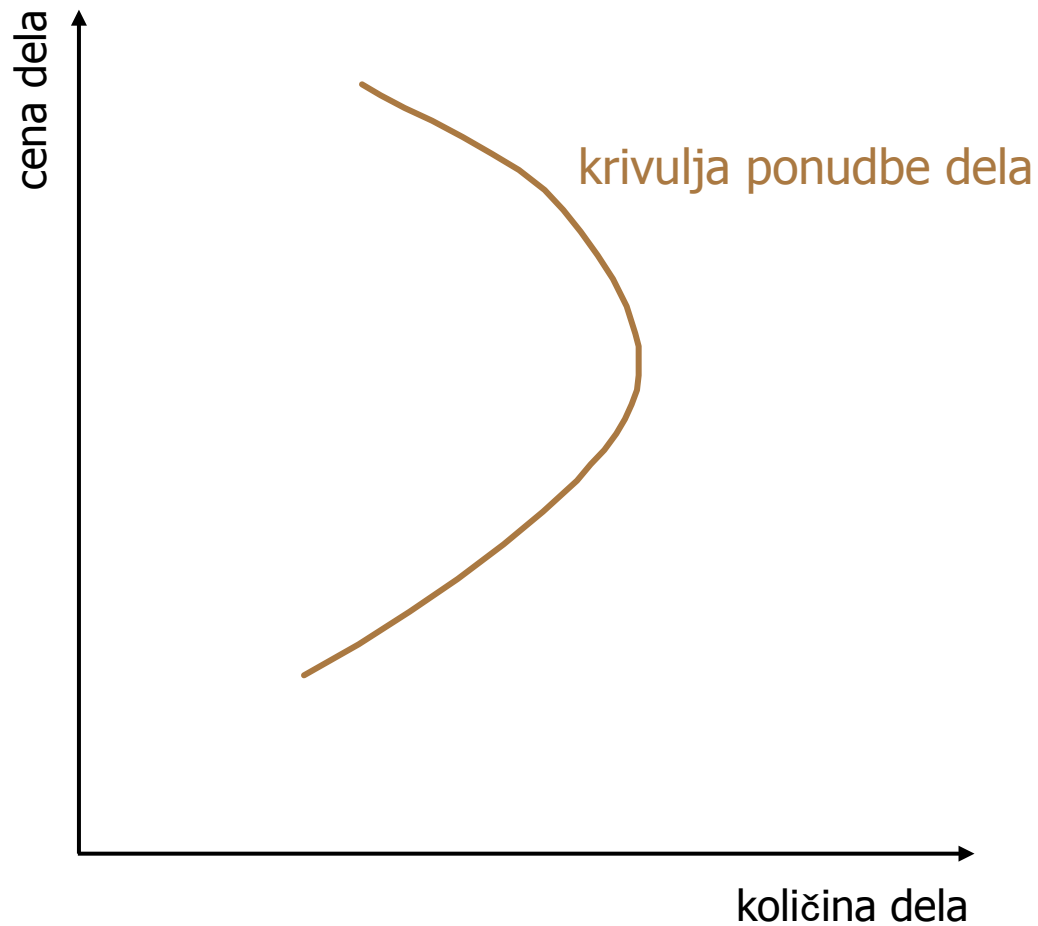
$$MRP_L = w$$

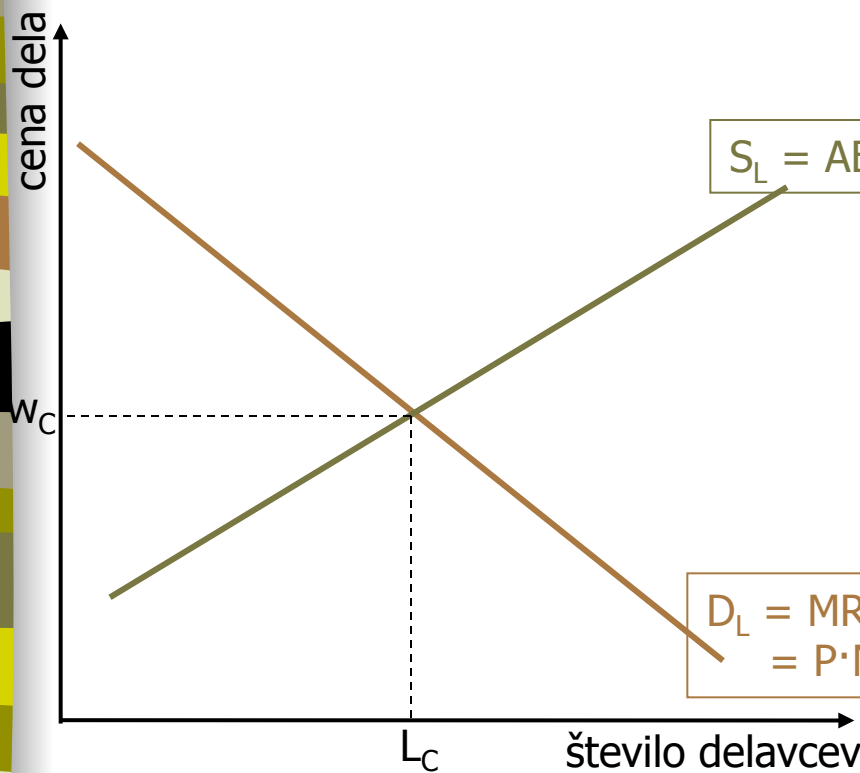
Tržna ponudba proizvodnih dejavnikov

Tržna krivulja ponudbe proizvodnega dejavnika je običajno obrnjena navzgor. Razlog za to je podoben kot pri krivulji ponudbe proizvoda: dodatno enoto produkcijskega dejavnika je mogoče pridobiti le pri naraščajočih mejnih stroških.

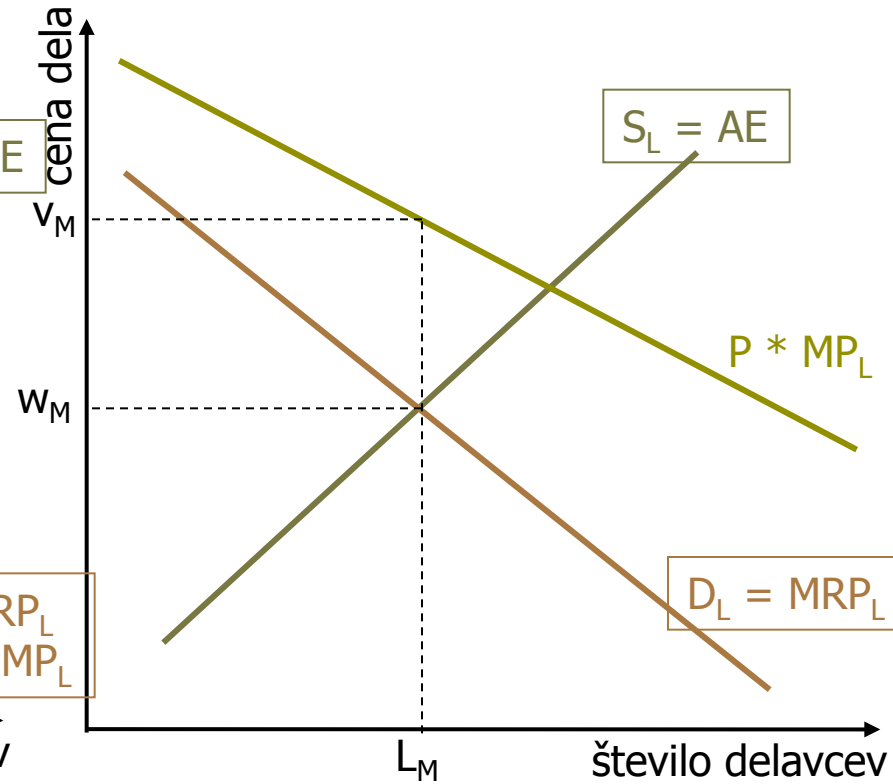
Nazaj obrnjena krivulja ponudbe dela

Ravnotežje na popolno konkurenčnem trgu dela

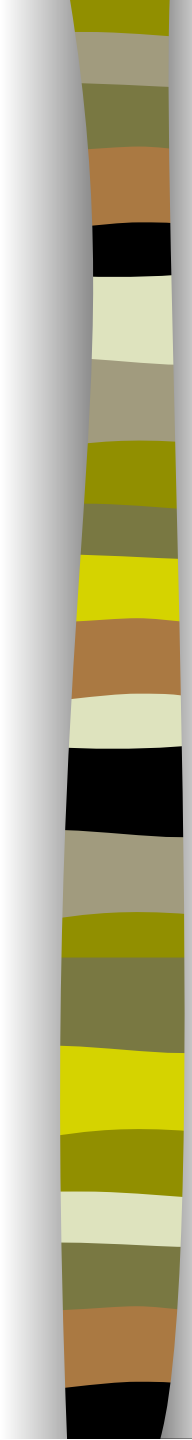

konkurenčni trg proizvodov

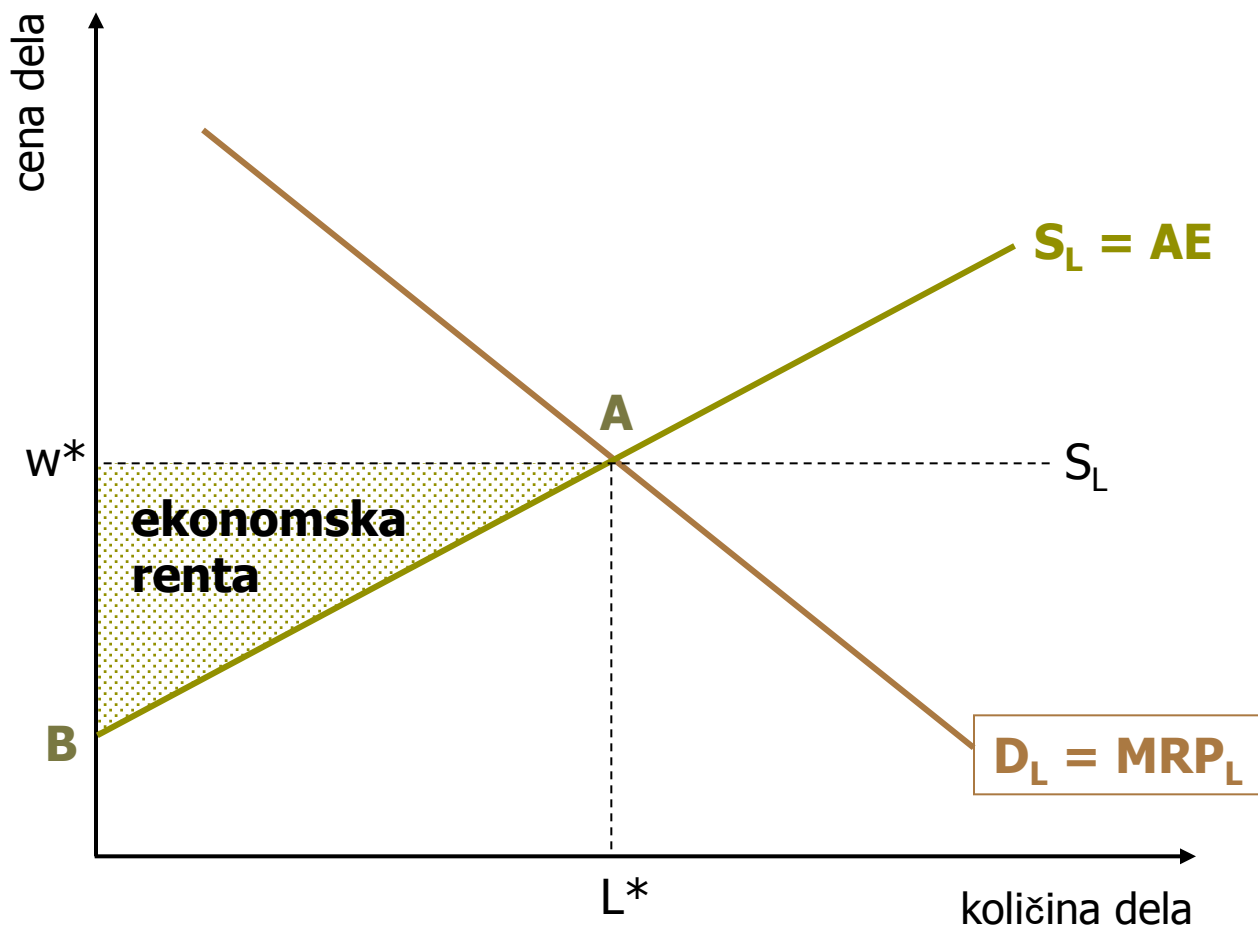
monopol na trgu proizvodov

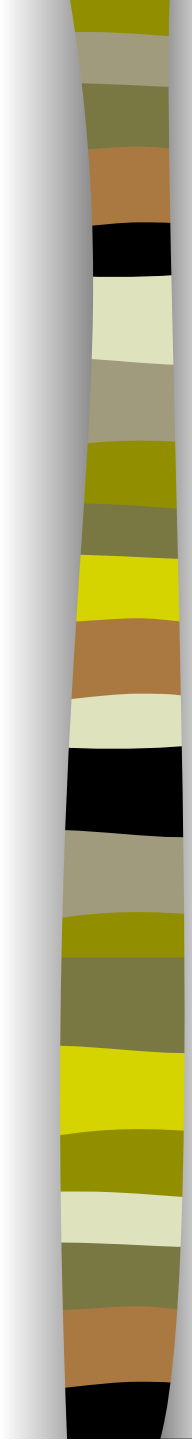

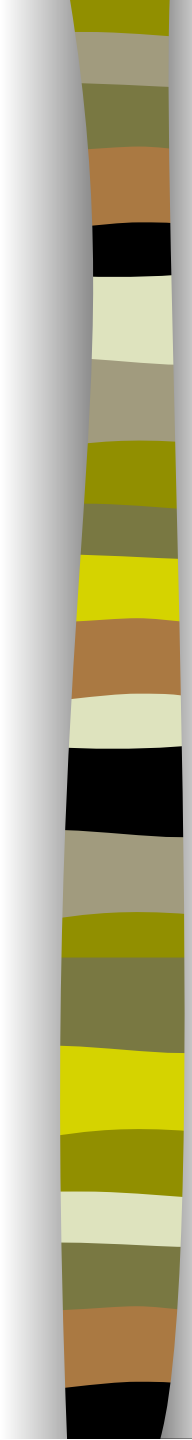
EKONOMSKA RENTA na trgu proizvodnih dejavnikov je razlika med plačilom za nakup proizvodnega dejavnika in minimalnim obsegom izdatkov, ki bi bili potrebni za uporabo tega proizvodnega dejavnika.

Ekonomska renta

Ekonomska renta pri zaposlitvi proizvodnega dejavnika delo je presežek mezde, ki se izplača nad minimalnim zneskom, potrebnim, da se zaposli določeni obseg dela. Ravnotežna zaposlitev je v točki A, v presečišču krivulj ponudbe in povpraševanja po delu. Ker je ponudba dela (AE) naraščajoča funkcija velikosti mezde, nekateri zaposleni sprejmejo zaposlitev pri mezd, ki je nižja od w^* . Osenčeno polje BAw^* prikazuje ekonomsko rento, ki jo dobijo zaposleni.

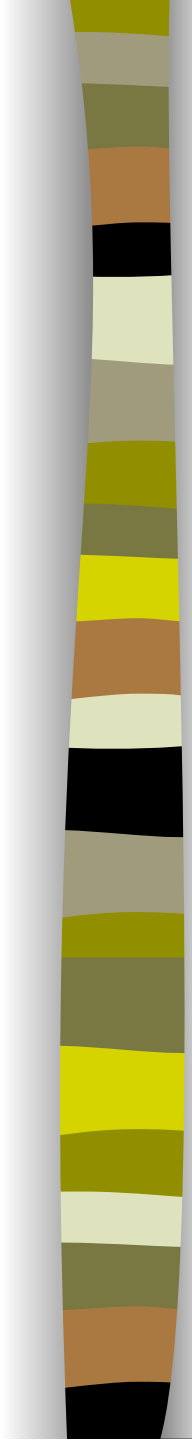
Če bi bila krivulja ponudbe dejavnika popolnoma elastična, bi bila ekonomska renta enaka nič. Ekonomska renta nastaja samo v primeru, če ponudba dejavnika ni popolnoma elastična.

Poseben primer predstavlja ponudba zemlje, ki jo pogosto predstavlja popolnoma neelastična krivulja. Cena je odvisna od obsega povpraševanja. Takrat je seveda celotna vrednost zemlje enaka ekonomski renti. Narišite in pojasnite ta primer.

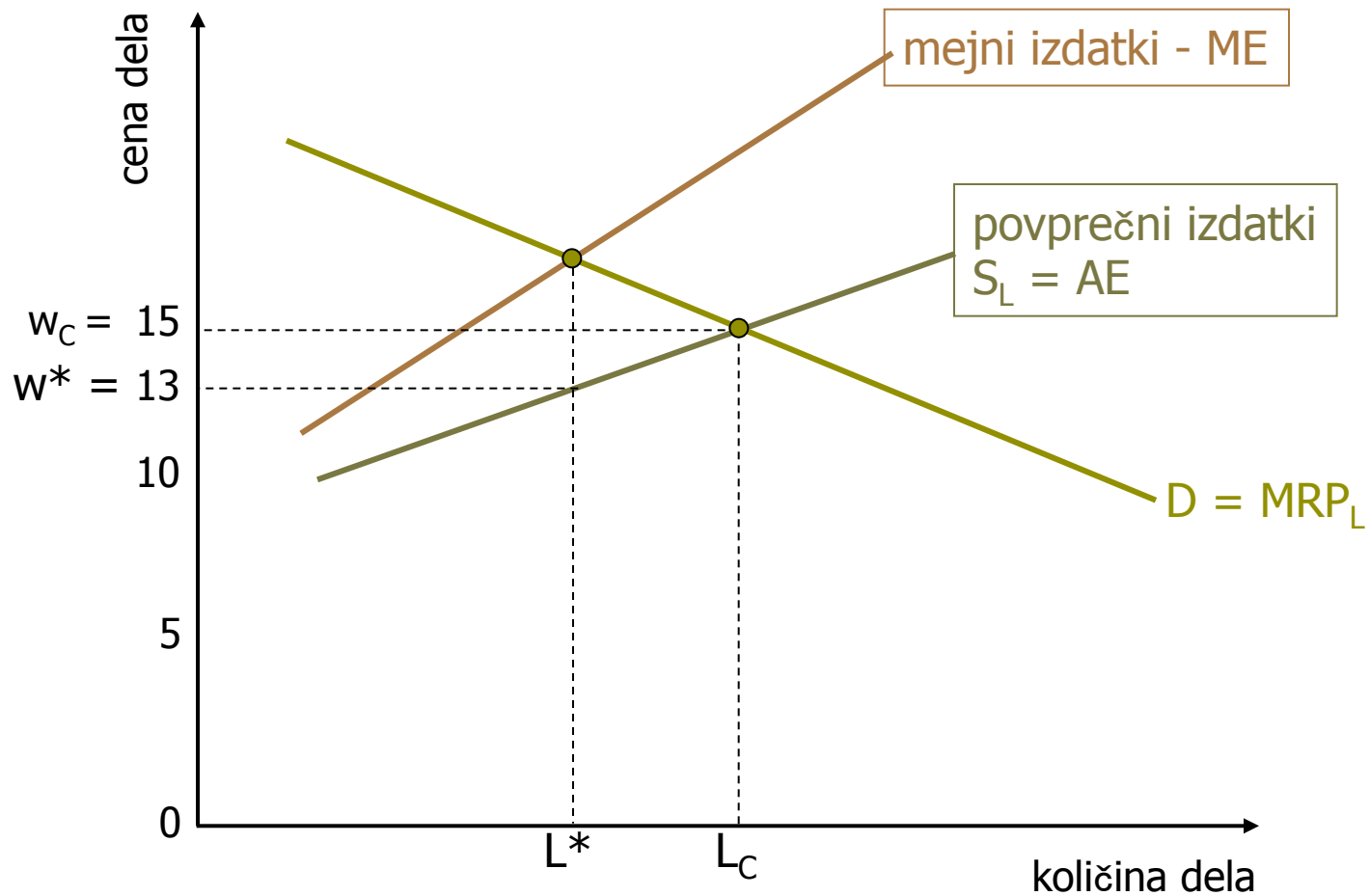
MONOPSON NA TRGU PROZVODNIH DEJAVNIKOV

Če na trgu posameznega proizvodnega dejavnika nastopa en sam kupec, ki lahko vpliva na višino tržne cene, govorimo o **MONOPSONU**.

V analizi monopsona bomo predpostavili, da na trgu proizvodov obstajajo pogoji popolne konkurence, na trgu proizvodnih dejavnikov pa je en sam kupec (čisti monopson).

-
- Edini kupec proizvodnega dejavnika se na trgu srečuje s tržno krivuljo ponudbe proizvodnih dejavnikov.
  - Tržna krivulja ponudbe prikazuje, koliko enot proizvodnega dejavnika so prodajalci pripravljeni prodati pri posameznih cenah proizvodnega dejavnika.
  - Ker monopsonist plača pri vsaki nabavljeni količini proizvodnega dejavnika za vse nabavljene enote enako ceno, je krivulja ponudbe proizvodnega dejavnika zanj tudi krivulja povprečnih izdatkov.

Ravnotežje v primeru monopsona

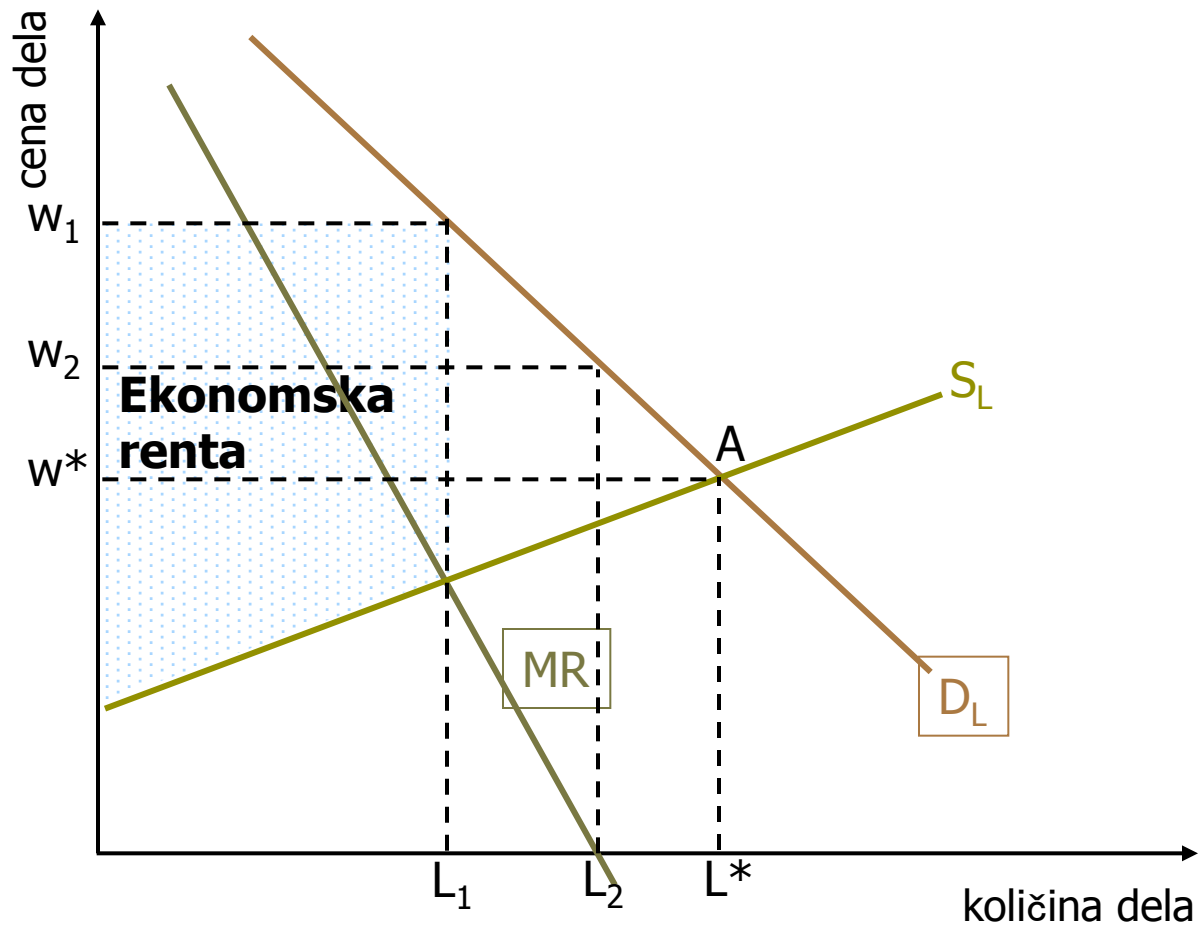
KONKURENCA		<u>Trg proizvodov</u>	
		<i>Popolna</i>	<i>Nepopolna</i>
<u>Trg proizvodnih dejavnikov</u>	<i>Popolna</i>	Individualna k. povpraševanja Panožna k. povpraševanja Povpraševanja Tržna k. povpraševanja	Individualna k. povpraševanja Panožna k. povpraševanja Povpraševanja Tržna k. povpraševanja
	<i>Nepopolna</i>	Monopol Monopson Bilateralni monopol	

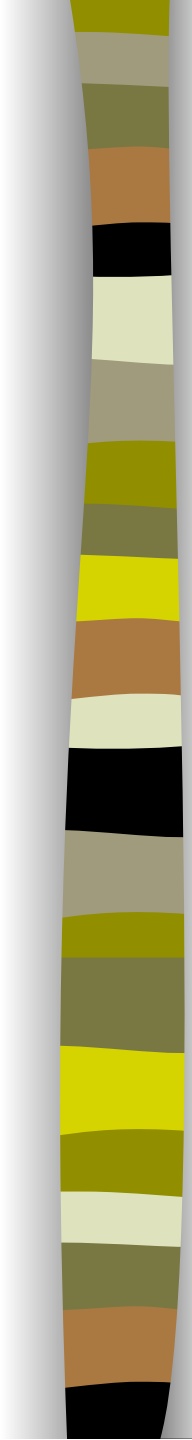

MONOPOL NA TRGU PROZVODNIH DEJAVNIKOV

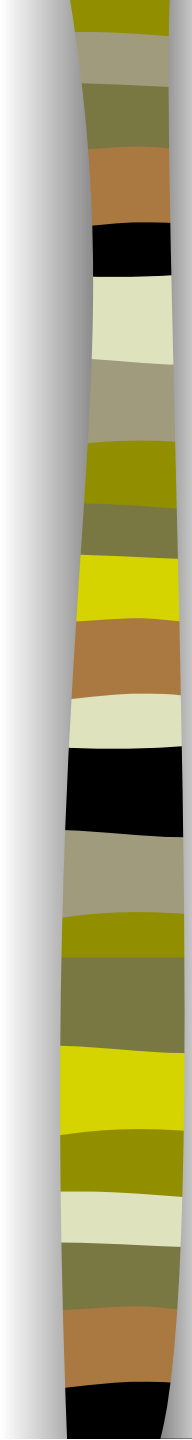
Tako kot imajo lahko kupci proizvodnega dejavnika moč monopsona, tako lahko imajo prodajalci proizvodnega dejavnika monopolno moč. Na trgu proizvodnih dejavnikov ne najdemo veliko čistih monopolov. Obstajajo pa ponudniki, ki imajo določeno monopolno moč. Literatura pogosto omenja **monopolno moč sindikatov** na trgu dela, zato se bomo v tej točki bolj ukvarjali z analitičnimi posledicami različnega obnašanja sindikatov na trgu dela.

Monopolna moč ponudbe dela

Če je ponudnik dela monopolist, izbira ravnotežno zaposlitev glede na krivuljo povpraševanja po delu D_L . Prodajalec se lahko odloči za največje možno število zaposlenih delavcev L^* pri mezdah w^* . Prodajalec se lahko odloči za zaposlitev, pri kateri doseže čim večjo ekonomsko rento za vsakega zaposlenega delavca. Število zaposlenih L_1 je v tem primeru določeno s presečiščem krivulje mejnega prihodka proizvodnega dejavnika (MR) in ponudbe dela. Zaposleni bodo prejeli mezdo w_1 za enoto dela.

Sindikati se lahko odločijo doseči čim večje skupno plačilo za zaposlene delavce. Takrat izberejo zaposlitev L_2 in mezdo w_2 . Mejni prihodek sindikata je v tem primeru enak nič.

KONKURENCA		<u>Trg proizvodov</u>	
		<i>Popolna</i>	<i>Nepopolna</i>
<u>Trg proizvodnih dejavnikov</u>	<i>Popolna</i>	Individualna k. povpraševanja Panožna k. Povpraševanja Tržna k. povpraševanja	Individualna k. povpraševanja Panožna k. Povpraševanja
	<i>Nepopolna</i>	 Monopol Monopson Bilateralni monopol	

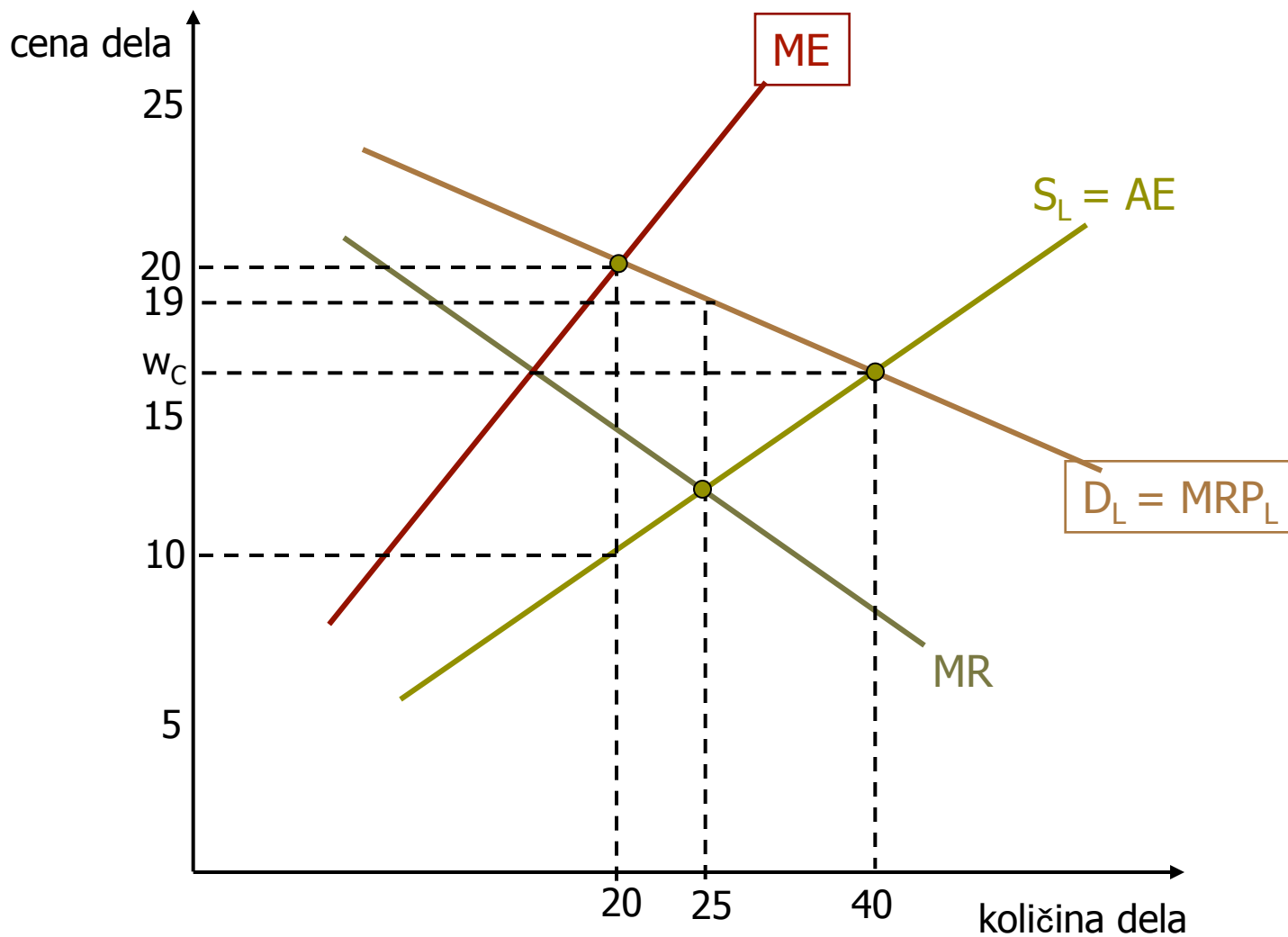

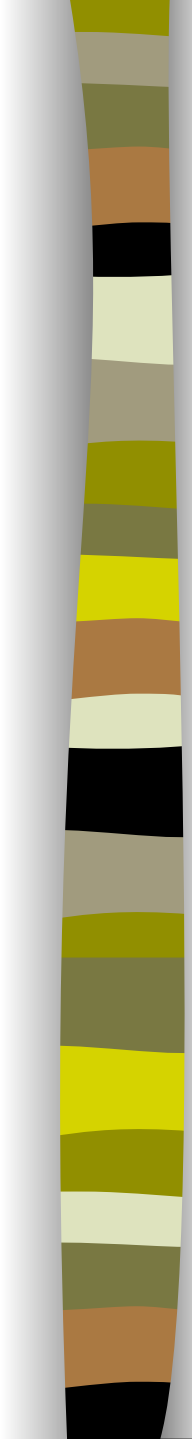

Bilateralni monopol na trgu dela

O bilateralnem monopolu na trgu dela govorimo, ko **monopolist prodaja monopsonistu**. Kupec in prodajalec imata monopolno moč. Do tega utegne priti, če se predstavniki sindikata in predstavniki podjetij dogovarjajo o višini mezd.

Bilateralni monopol

Če je prodajalec monopolist in če je kupec dela monopsonist, bo mezda med 19 SIT (določena je s presečiščem krivulje mejnega prihodka in krivulje povprečnih izdatkov za delo) in 10 SIT (določena je s presečiščem krivulje vrednosti mejnega proizvoda in krivulje mejnih izdatkov).

KONKURENCA		<u>Trg proizvodov</u>	
		<i>Popolna</i>	<i>Nepopolna</i>
<u>Trg proizvodnih dejavnikov</u>	<i>Popolna</i>	Individualna k. povpraševanja Panožna povpraševanja Povpraševanja Tržna k. povpraševanja	Individualna k. povpraševanja Panožna povpraševanja Povpraševanja Povpraševanja
	<i>Nepopolna</i>	Monopol Monopol Bilateralni	